

Балдинюк О. Д., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри хореографії та художньої культури
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Розв'язання складних завдань реформування освітянської галузі на засадах гуманізації, демократизації, чіткої національної спрямованості вирішальним чином залежить від учителя, якості його підготовки. Тому актуальною проблемою вищої школи є розробка сучасної концепції формування майбутніх учителів художньої культури, наближення професійно-педагогічної і спеціальної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності, оволодіння ними сучасними педагогічними технологіями.

Проблема підготовки педагогічних кадрів у вітчизняній педагогіці має досить тривалу історію і багатий історико-педагогічний досвід її осмислення. Концептуальні ідеї філософії освіти, теоретичні та методичні засади підготовки педагога, формування його педагогічної культури, основ професіоналізму, готовності до педагогічної творчості, професійні вимоги до нього (педагогічна спрямованість, компетентність і педагогічна майстерність, любов до дітей, позитивні риси характеру і особистісні якості педагога тощо) всебічно розкриті в роботах В. Андрущенка, В. Бондаря, Н. Гузій, І. Зязюна, В. Кременя, В. Сластьоніна та ін. Проблеми підготовки педагогічних кадрів у національних педагогічних навчальних закладах розглядають у своїх дослідженнях А. Алексюк, О. Рудницька, О. Савченко та ін.

У спеціальних філософських енциклопедичних словниках та в радянській педагогічній енциклопедії терміни «підготовка» і «готовність» зовсім не розкриваються, лише в педагогічному словнику дається поняття «підготовка вчителя до уроку» – як попередня навчально-методична робота, що має на меті успішне проведення майбутнього заняття. В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка [1] розкривається лише поняття «готовність до шкільного навчання» (шкільна зрілість дитини).

У «Новому тлумачному словнику української мови» [5] одне із значень слова «готовий» – той, який уже склався, набув досвіду, досяг високої майстерності, а «підготовляти» («підготувати», «підготовити») – давати необхідний запас знань, передавати навички, досвід і таке інше у процесі навчання, практичної діяльності; «підготовленість» означає наявність підготовки до будь-якої справи, роботи. У словнику С. Ожегова поняття «готовність» визначається як 1) погодженість зробити що-небудь і 2) стан, при якому все зроблено, все готове для чого-небудь [6, с. 145]. Поняття «підготовка» трактується як запас знань, одержаний ким-небудь. Термін «підготувати» має такі значення: 1) зробити що-небудь попередньо для обладнання, організації чого-небудь; 2) навчити, дати необхідні знання для чого-небудь; 3) попереднім повідомленням викликати схильність до сприймання чого-небудь [6, с. 532]. Поняття «готовність» Д. Ушаков [8] розтлумачує як: 1) стан готовності, стан підготовки до чого-небудь; 2) наважитися на що-небудь, бажання, схильність, намір, згода зробити щось; 3) стан, у якому все було виконане, все підготовлене до чогось.

Підсумувати словникові тлумачення можна таким чином: «підготувати» – означає: 1) виготовити, організувати щось для певної мети; зробити щось попередньо; 2) попередити кого-небудь про те, що відбудеться; наставити, спрямувати на щось; 3) навчити тому, що необхідно, дати необхідні знання. Нас, зрозуміло, цікавить саме це, останнє тлумачення. Тут термін «підготовка» («підготувати») означає запас знань, одержаних у процесі навчання, а «підготовленість» пояснюється як наявність підготовки до якої-небудь справи, роботи або властивість і стан підготовленого. Термін «готовність» розуміється: 1) як стан, тобто результат процесу підготовки; 2) як бажання, схильність, намір, тобто як мотивація, установка на щось. Терміни «готовність» і «підготовленість» є похідними від поняття «підготовка», котре вказує на процес, що приводить до стану готовності. Словникове тлумачення терміна «підготувати» виходить із потреби навчання чогось, необхідності дати повний запас знань у процесі навчання. Інакше кажучи, з наведених тлумачень зрозуміло, що підготовка

спеціаліста-педагога спрямована на формування у нього в кінцевому результаті професійної придатності (готовності) до певного виду педагогічної діяльності.

На сучасному етапі великого значення і актуальності набувають дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів. Вважається, що підготовка до педагогічної діяльності характеризується притаманними їй певними особливостями, за якими її можна розглядати як специфічний вид готовності (Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.).

У вітчизняній педагогіці значне поживлення дослідження питань професійної підготовки (професійної готовності) припадає на 60-ті роки ХХ століття, коли зріс інтерес до вживання понять психологічної та професійної готовності (О. Богданова, А. Куракін, М. Скаткін, А. Смірнов). Сам термін «професійна готовність» остаточно утверджується в педагогічній науці в 70-х роках, тоді з'являються спеціальні дослідження, присвячені окремим питанням підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності (А. Акімова, О. Винославська, К. Дурай-Новакова, Н. Крутогорський). Зокрема, К. Дурай-Новакова розглядає професійну готовність вчителя у трьох вимірах, а саме як: 1) результат професійної підготовки; 2) рису особистості; 3) різновид установки. Поняття «підготовка» («професійна готовність») часто вживалося авторами як функція педагога у практичному значенні (володіння вміннями і навичками). Прагматичний підхід до підготовки педагогічних кадрів означав зведення його кінцевої мети до формування «готового» професіонала.

Зупинимось детальніше на тих роботах, у яких дослідники розглядають структуру вказаного феномену. Досить деталізовану модель готовності до педагогічної діяльності пропонує Н. Кузьміна [3]. На її думку, успішному вирішенню різноманітних педагогічних завдань сприяють: 1. Комплекс знань, що містять в собі: а) суспільно-політичні і культурні знання; б) знання предмета; в) знання засобів педагогічної комунікації; г) знання психологічних особливостей учнів; д) знання переваг та недоліків власної діяльності і особистості. 2. Стимули і мотиви діяльності. 3. Спрямованість особистості

педагога. 4. Педагогічні здібності. 5. Професійно значущі властивості особистості.

Готовність до педагогічної діяльності О. Мороз [4, с. 71–75.] подає у вигляді такої системи: 1. Психологічна готовність: а) потреба в педагогічній діяльності; б) усвідомлення необхідності відповідності власних особистісних якостей вимогам діяльності; в) усвідомлена мотивація особистого прагнення до певної спеціальності. 2. Теоретична підготовленість до педагогічної діяльності. 3. Практична готовність до професії вчителя. 4. Світогляд і загальна культура вчителя. 5. Необхідний рівень розвитку педагогічних здібностей. 6. Професійно-педагогічна спрямованість особистості вчителя.

У професійній готовності до педагогічної діяльності, на думку В. Сластьоніна [7, с. 80–84.], функціонально можуть бути виділені такі компоненти: 1. Психологічна готовність: а) сформована спрямованість на вчительську діяльність; б) установка на роботу в школі; в) наявність інтересу до предмета і потреба в самоосвіті в цій галузі; г) розвинене професійне мислення. 2. Науково-теоретична готовність – наявність певного обсягу суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань. 3. Практична готовність – наявність сформованих на необхідному рівні професійних умінь і навичок. 4. Психофізіологічна готовність. 6. Фізична готовність.

Поняття «професіоналізм» теж прив'язане до категорії «культура» і мислиться як «достатній для творчого вирішення завдань професійної діяльності рівень розвитку професійної культури і самосвідомості» [2, с. 8], а «майстерність», у свою чергу, трактується як найвищий щабель професіоналізму.

Таке розуміння суті проблеми дає підстави стверджувати, що узагальнювальною, кінцевою метою підготовки майбутнього вчителя у вищому закладі освіти є формування його педагогічної культури, бо саме категорія культури є інтегральною, універсальною, змістовно наповненою і ціннісно визначеною характеристикою, яка цілісно презентує педагога і як професіонала, і як особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Зязюн І. Філософські проєкції освіти і освітніх технологій / Іван Зязюн // Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С. 4–9.
3. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя : В помощь лектору / Нина Васильевна Кузьмина. – Л. : Знание, 1985. – 32 с.
4. Мороз А. Г. Формирование готовности к педагогической деятельности у молодых учителей / А. Г. Мороз // Психолого-педагогические основы совершенствования подготовки специалистов в университете. – Днепропетровск : Изд-во Днепропетровского ун-та, 1980. – С. 71–75.
5. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. : 200000 сл. / Василь Яременко (уклад.), Оксана Сліпушко (уклад.) – Вид. 2-е, випр. – К. : Аконіт, 2007. – (Серія «Нові словники»). Т. 1 : А-К. – К. : Аконіт, 2007 – 926 с.
6. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / Сергей Иванович Ожегов, Наталия Юльевна Шведова ; РАН ; Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4. изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
7. Сластенин В. А. Теоретико-методологический аспект формирования активной личности учителя / В. А.Сластенин, В. Э. Тамарин, Д. С. Яковлева // Советская педагогика. – 1983. – № 11. – С. 80–84.
8. Толковый словарь русского языка : В 4. т. / Б. М. Волин (гл. ред.), Г. О. Винокур (сост.), Д. Н. Ушаков (гл. ред.). – М. : Терра, 1996. Т. 1 : А – Кюрины. – М. : Терра – 1562 стб.